

SÖPTEI ISTVÁN

FŐÚRI ESKÜVŐ NÁDASDY TAMÁS UDVARÁBAN

(1560. január 21.)

Frangepán (Szlúny) Anna és Oláh Császár Miklós házassága

Az ország nádorát, Nádasdy Tamást és „szerelmes Orsikáját” a „kunok bíráját”, Kanizsai Orsolyát, 1559 januárjától esküvői előkészületek között találjuk. Nem a negyedik évében járó Ferkó-fiúk, a későbbi híres törökverő „fekete bég” menyegzőjére készültek, hanem az egyik rokonleány, a sárvári udvarban Kanizsai Orsolya mellett nevelkedő „udvarlóleány”, vagy másképpen „szolgáló leány”, Frangepán (Szlúny) Anna esküvőjére.

A 16–17. században a magyar főurak várában, kastélyaiban, szinte mindenütt találkozunk az előkelő családokból származó udvarlóleányokkal. „... az úrasszony társaságában éltek..., kiket nevelés befejezése végett küldtek előkelő nagy házakba. Egy-egy nagy házba három-négy ilyen udvarlóleányra találunk. Viselő és ünneplő öltözeteikről, valamint ékszereikről a ház asszonya gondoskodott... A leányok az asszonyuk udvarlására rendelt idő alatt és azonkívül is finom kézimunkák készítésével, varrással és hímzéssel foglalkoztak. Ha a ház asszonya útra kelt, vagy látogatóba ment, az udvarlóleányokat vagy azoknak egy részét magával vitte. Az udvarlóleányok közül némelyeknek férjhezmenetelök esetére némi hozományt is rendelt az úrasszony, másoknak meg lakodalmi ünnepét is házánál tartotta meg.”¹

Ilyen udvarlóleány volt Nádasdy Tamás sárvári udvarában az előkelő családból származó Frangepán (Szlúny) Anna, a menyasszony. Édesapja a Frangepánok „Szlúny” ágából származó Frangepán György volt, míg bátyja, Ferenc, törökverő hadvezér, majd 1567–1572 között horvát bán.² Rokon leány, hiszen nagybátyja, Frangepán Kristóf a török elleni küzdelem egyik kiemelkedő személyisége, Kanizsai Orsolya mostohaapja volt.³

És ki is volt a vőlegény, Oláh Császár Miklós? Apja Lánzséri Császár Kristóf, édesanyja Oláh Orsolya, Oláh Miklósnak, a humanista tudósnak, Mária királyné titkárának, zágrábi, egri püspöknek, esztergomi érseknek, kancellárnak, majd királyi helytartónak testvére.⁴

¹ Radvánszky Béla: Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században. Helikon Kiadó 1986. I. köt. 179. (továbbiakban: Radvánszky)

² „Szerelmes Orsikám...” A Nádasdyak és Szegedi Kőrös Gáspár levelezése. Budapest 1988. 364. (továbbiakban: „Szerelmes Orsikám...”)

³ Sárvár története (Szerk: Horváth Ferenc) Szombathely, 1978. 107.

⁴ „Szerelmes Orsikám...” 359.

Nevével már 1548. november 23-án, Ferdinánd király címer-adományozási oklevelében találkozhatunk: „... Oláh Miklósnek, néhai testvére Máté gyermekeinek, Tamásnak, Mihálynak és Annának, leánytestvérének, Orsolyának (Oláh Császár Miklós édesanyja) és férjének Bóna Györgynek, valamint Ilonának és férjének Olasz Miklósnek, nemkülönbén Orsolya fiainak, Császár Miklósnek... és Bóna Györgynek...” A kor szokásainak megfelelően Oláh Császár Miklós nagybátyja révén elindult a társadalmi felemelkedés útján.

Az 1548-ban egri püspök, alkancellár, majd 1553-tól esztergomi érsek-rokon, Oláh Miklós, karrierje biztosította Oláh Császár Miklós rangbéli előmenetelét. Ferdinánd király 1558-ban bárói rangra emeli. Nagybátyja hivatali rangja, vagyona – az 1550-es években az esztergomi érsek 1540 jobbágyporta tulajdonosa, az ország ötödik legnagyobb földbirtokosa –, a majdani örökség Oláh Császár Miklóst azon fiatalok körébe sorolja, akik a középkori főúri házassági szokásoknak megfeleltek. Vagyoni helyzetét jól érzékelteti, hogy saját emberei már 1552-ben bútort, edényt, ág- és asztalnémet, evőeszközt szereztek be számára Velencében és Paduában.⁵

Illusztris esküvőre készülődtek tehát Sárváron, amely mind Nádasdy Tamásnak, mind Orsolyának, nem kis gondot okozott. A menyasszony származása, a völegény előkelő rokoni kapcsolata (Oláh Miklós érsek), Nádasdy Tamás társadalmi pozíciója megkövetelte a gondos előkészületeket a fényes esküvőre, annál is inkább, mivel Szlúny Ferenc, a menyasszony testvére, a rendelkezésre álló források szerint távol maradt mind az esküvő előkészítésétől, mind pedig az anyagiak finanszírozásától. Nyilván nem véletlenül írja le a nádor 1559 októberében keserűen a következő sorokat: „Csak ez egy menyegzőből hatolhassunk kü, nem teszünk többöt efféle bünt, nám számár volt Szlúny Ferenc, ki csak választot (választ) sem tén levelünkre.”⁶

Egy novemberi levélben hasonlóképpen vélekedik: „...számtalan dolog és marha kell... Ezeknek kedig megszerzésére valamint túrtassok (sebezzük) is az ücséd hátát, de ha felakasztanójok is, egy pénzt sem vehetnők rajta; bizon mind az tiedből kell, édes fiam mindennek meglenni. De legyen nagy hála az mindenható Úristennek, hogy vagyon miből meglenni, és dícsértessék az ű szent neve, hogy tégedet ezzel szeretett, hogy Te tégy azzal minden atyai és anyai jót, kinek atyja, anyja teneked minden gonosszal volt és számtalan sok kárt tött, és mindkettőnknek életünket megrövidíték. Mert noha soha nekem nem szóltál, de láttam, mely keserves lélekkel szenvedted; bizony énbennem is csak alig marada az lélek az Stenyisnák és Maylád miatt; de mindenrül legyen nagy hála az kegyelmes nagy Úristennek, és dícsőség adassék ű szent fölségének az magasságba. Azért ne kéméljök az istenéből és ű szent fölsége után az tiedből az költséget; nám nem kémélletted az én sok rossz atyámfiától, sőt még az idegenektül is. Kel ugyanis ez leszen az utolsó menyegzőszolgáltatásunk, mert ha Isten megtartja is Ferkót (kit méltóztassék ű szent fölsége nem a mi érdemünkért, hanem csak az ű nagy jóvoltából és irgalmasságából, ha ű szent fölségének kellemetes és nekünk üdvösséges megtartani), nem kezdjek mi ne-

---

⁵ Nyulásziné, Straub Éva: Öt évszázad címerei a Magyar Országos Levéltár címeres levelein. Budapest, 1987. 131.

Magyarország birtokviszonyai a 16. század közepén (szerk: Maksay Ferenc). Budapest, 1980. I. köt. 36. és 23., II. köt. 1081

⁶ „Szerelmes Orsikám...” 240.

ki ezféle örömét érni; de mindenbe legyen az mindenható nagy Úristennek ü szent akarata, amen.”⁷

A nádor tehát, megbocsájtva a Szlúny-iak régmúlt bűneit,⁸ a Kanizsai Orsolyát ért sérelmeket, a menyasszony, Szlúny Anna „rendihez és nemzetéhez képest (ki noha szegén, de nagy és jeles nemzet)” méltó esküvőt kíván tartani.⁹

Leánynéző, megkérés, kézfogó

A középkorban a házasságkötést nemigen előzte meg hosszabb udvarlás, sokszor *egyszeri látást* is elegendőnek tartottak a nagy elhatározásra. Esetünkben természetesen elképzelhető, sőt, biztosra vehető, hogy Szlúny Anna és Oláh Császár Miklós megelőzőleg többször is találkoztak. Találkozhattak a sárvári várban, hiszen Oláh Miklós többször is megfordult itt. Találkozhattak Bécsben vagy Pozsonyban is, hiszen Szlúny Anna, mint udvarlóleány, Kanizsai Orsolya kíséretéhez tartozott, s nyilván Császár Miklós is, mint unokatestvér, többször elkísérte útjára Oláh Miklós érsek-kancellárt.

A fentiek ellenére mégis úgy gondoljuk, hogy a korban szokásos „leánynézésre” valamikor 1559 kora telén került sor. *A leánynézés napját a szülők adták meg, esetünkben nyilván a nádor és Kanizsai Orsolya. A leánynézés napján „lehető nagy pompával kifejtve, kelt útra a fiatalember. Lovát és saját magát díszbe öltözteté. Rendszerint vacsorára ment... Jó szívvel látták, asztalnál a legényt és leányt szembe ültették. Vacsora után éjfélig, sőt tovább is táncoltak. Reggel a leánynéző elbúcsúzott és elment.”*¹⁰

A sárvári „leánynéző” jelzett időpontját látszik alátámasztani Kanizsai Orsolya Nádasdy Tamáshoz írt 1559. január 9-i levele: „Én azon könyörgök Knek, hogyha immár felment volna (Pozsonyba), szólna Kd, hogy sietne az leánynak marhát alá-küldeni, mert igen rövid az idő. Az e legénynek sem tudom hírré tennem addig az menyegző napot, húshagyó vasárnap előtt való vasárnapra kellene hadnunk...”¹¹ Bár a levélben Kanizsai Orsolya már a menyegző napjáról beszél, nyilván azonban a megkérésre gondolt. Menyegzőről az idő rövidege miatt sem lehetett szó, hiszen a hozomány összeállítása, beszerzése, mint azt a későbbiekben majd elemezzük, hosszabb időt és utánjárást igényelt.

A fentieket támasztja alá Nádasdy Tamás válaszelevele is: „Az dolog, kire kértél vala, mibe legyen, megérted az levélből, kit leányunknak írtam; de az dolgot csak Te és leányunk értse ideig; de azért készülj hozzá lassan; de megmondd leányunknak, hogy ugyan ne járjon, mint Hássághy Borbála, ki nem türheté volt, hanem megmondta volt neked, hogy Both Györgynek adták...”¹² Ha tetszik, mikor meg-

⁷ U.o. 243.

⁸ Minden bizonnyal Stenyicsnyák horvátországi várról és birtokról van szó, amelyre Kanizsai Orsolya fiúsításakor igényt tarthattak a Frangepánok is.

⁹ „Szerelmes Orsikám...” 243.

¹⁰ Radvánszky: I. köt. 143.

¹¹ „Szerelmes Orsikám...” 220.

¹² Hássághy Borbála valószínűleg Hássághy Ferenc, Nádasdy Tamás zalavári kommandátorának leánya volt, aki minden bizonnyal szintén udvarlóleány volt Sárváron.

adod az levelet Annának, mondd azt neki, hogy olvastassa meg kománkkal,¹³ mert Te röstelled, és hívasd fel kománkat; és mikor kománk az levelet olvassa, nézz az orcájára Annának, és lásd meg, mint tartja magát, és hagyd meg neki, hogy tegyen választ; lássuk, mi választot teszen. De kománknak meghagyd, hogy csak nála legyen az dolog ideiglen.”¹⁴

Nádasdy Tamás leveléből világosan kitűnik, hogy a megkérés még nem történt meg, hiszen a nádor Szlúny Annára bízta a döntést. Az idézett levélrészlet is rávilágít Nádasdy Tamás felvilágosult gondolkodására, amely nélküli a korban oly sokakra jellemző erőszakos ráhatást.

Szlúny Anna döntése pozitív volt, hiszen a „leánykérés”, amelyet általában a leánykérő család legtekintélyesebb tagja végzett, esetünkben minden bizonnyal Oláh Miklós érsek, Kanizsai Orsolya már idézett levele alapján a farsang végén történhetett.

A leánykérést kézfogó követte. A vőlegény „elérkezvén a kijelölt nap, rokonai kíséretében elment a leányos házhoz. Az egybegyűlt társaság előtt cifra öltözetben, kardosan megjelenvén, térdet hajtott a vőlegény és kikérte a lányt. Miután a kézfogás a házasságra való kötelezettség jelképéül tekintetett, a szülők, mielőtt kivezeték volna a leányt, újra megkérdezték, van-e kedve ahhoz a legényhez való menetelre. Az egész kézfogás szertartása annyiból állott, hogy ujjjaival a legény gyengén megütötte a leány ujjainak végét. ... a kézfogás után a leányt ismét bevezették anyja lakó osztályába. Oda követte őtet a vőlegény két megbízott rokona vagy barátja, kik a jeggyűrűt vitték be. A leány elvette és egy skófiummal gazdagon kivarrott keszkenőre akasztván saját gyűrűjét, kiküldte ugyanazok által vőlegényének.”¹⁵ A kézfogótól, a gyűrűváltástól kezdve mátkapárnak nevezték a jegyeseket.

A sárvári várban tehát a farsangot követően kézfogóra készült a nádorispánné, Kanizsai Orsolya. Ezt erősíti meg Nádasdy Tamás 1559. június 11-én Bécsből írt levele is: „Bizony én még nem értem, hanyadmagával leszen érsek uram; de Te avval ne gondolj, csináltass mindent béven, ha mi megmarad benne, jó leszen a menyegzőre is.”¹⁶ A nádorispán bizonyosan nem az ellátáshoz szükséges ételekre, hanem alapanyagokra, fűszerekre, evőeszközökre és egyebekre gondolt.

A kézfogó pontos időpontját Oláh Miklós érsek, veronai Pitati Péter csillagász által vezetett naplójából ismerjük: „Sponsalia Nicolai Olah Chaszar in Sárvár cum Anna Zluny, 1559. Awgustus 17.” (Oláh Miklós eljegyzése Sárváron Szlúny Annával).¹⁷ Másnap a sárvári várban megkezdődhetnek az esküvői előkészületek.

---

¹³ Frangepán (Szlúny) Ferencről van szó.

¹⁴ „Szerelmes Orsikám...” 221.

¹⁵ Radvánszky: I. köt. 143–144.

¹⁶ „Szerelmes Orsikám...” 235.

¹⁷ Martini Georg Kovachich: *Scriptores Rerum Hungaricarum Minores Hactenus Inediti*...Buda, 1798. 97. (továbbiakban: Kovachich)

Előkészületek a menyegzőre és az esküvő

A meghívottak

„Im, neked küldtem az vendégek neveket, kiket el akarok az menyegzőbe hívatnom.” – írja Nádasdy Tamás 1559. november 16-án Kanizsai Orsolyának. A névsor, a „Szlúny Anna menyegzőjére hivatalosak névsora”¹⁸ is bizonyítja, hogy főúri esküvőre készültek Sárváron. A nádor által meghívandók között találjuk a magyar püspöki kart, apáturakat és prépostokat, a zászlós urakat és „alább renden valókat”. Valójában a névsorban megtalálható a korabeli magyar arisztokrácia színe-java. A szokásoknak megfelelően meghívást kaptak a szabad királyi városok: Pozsony, Sopron, Kassa, Nagyszombat, Körmöcbánya, Zólyom, Selmec, Lőcse, Eperjes, Kiszzeben és Bártfa.

A Nádasdy Tamás által meghívottak között ugyan nem találjuk Oláh Miklós érsek nevét, az illusztris személyiségek névsorát mégis vele kezdjük, hiszen ő a vőlegény részéről volt érdekelt (személyéről fentebb már szoltunk). Meghívást kapott Bornemisza Pál nyitrai, Verancsics Antal egri, Gregoriancz Pál győri, Köves András veszprémi, Pétervárad Balázs váci, Draskovich György pécsi, Bruman Mátyás zágrábi, Kapronczay Péter csanádi és a tilini püspök. A meghívottak között találjuk Martonfalvi László szentmártoni, Mezőlaki Menyező Ferenc zalavári, a szentgottárdi és borsmonostori apátot, Karmanczy Gergely csornai, a kapornaki, a tyrlei és az óbudai prépostot.

*A meghívott 34 zászlósúr a magyar arisztokrácia szinte egészét jelentette. A névsor a következő volt:*¹⁹

Báthory (Bonaventura) András (?–1566), főkapitány, 1552–1553-ban erdélyi vajda, 1554-től országbíró.

Perényi Gábor (1532–1567), Abaúj vármegyei főispán, felső-magyarországi főkapitány, tárnokmester. 1554-től Ferdinánd király tanácsosa, majd 1683-tól országbíró.

Bebek György (?–1567), Ferdinánd, majd Izabella királyné, aztán újra Ferdinánd híve. Nagybirtokos, a török elleni harcok részese.

Balassa Zsigmond (?–1559), Borsod vármegye főispánja.

Balassa János (1510 körül–1577), 1555-től Hont vármegye főispánja.

Thurzó Ferenc (?–1576), 1540-től a magyar kamara elnöke, 1557-től királyi tanácsos, az udvari kamara elnöke, majd királyi főudvarmester.

Homonnai Miklós, zempléni főispán.

Homonnai Ferenc, Ung vármegyei főispán.

Homonnai Miklós (felesége Zrínyi Margit).

Országgh Kristóf (?–1567), országbíró, nógrádi főispán.

Serédy Gáspár nagybirtokos.

Méray Mihály (1500–1572), jogtudós, 1544-től királyi személynök, később nádori helytartó.

Dessewfy János (?–1570), királyi főajtónálló, pozsegi főispán.

Dobó István (1500 körül–1572), 1552-ben Eger hős védője, később erdélyi vajda.

Ab Arcó, honosított tiroli származású főnemes, Széchy Margit férje.

¹⁸ „Szerelmes Orsikám...” 245–246.

¹⁹ U.o.

Bánffy István (1522–1568), főasztalnok, majd országbíró.
Bánffy László (?–1583), Ferdinánd király főkomornikja és főlovásza.
Batthyány Kristóf (?–1570), 1554-től Ferdinánd főpohárnoka.
Macedonia Péter, főkamrás.
Zay Ferenc (1498–1570), 1553–1557 között Ferdinánd portai követe, Külső-Szolnok megye főispánja, felső-magyarországi főkapitány.
Révay János (1530 körül–?), Révay Ferenc volt nádori helytartó fia.
Révay Mihály (1528 körül–1583 körül), királyi tanácsos, főajtónálló, Túróc megye főispánja.
Fuggerck. Augsburgi eredetű bankár- és kereskedő család, a felvidéki rézbányák bérlői.
Batthyány Ferenc (1497–1566), 1524 és 1533 között horvát bán, híres törökverő.
Zrínyi Miklós (1508–1566), főnemes, horvát bán, dunántúli főkapitány, tárnokmester, Szigetvár hős védője.
Török Ferenc (?–1570), Török Bálint fia, nagybirtokos főnemes.
Tahy Ferenc (?–1573), Pozsega megye főispánja, 1554-től főlovászmester.
Erdődy Péter (?–1567), hadvezér, Zala megye főispánja, 1557-től horvát bán.
Thersaczky Miklós (?)
Frangepán István, Zrínyi Miklós sógora.
Blagay István (?)
Székely Lukács (?–1575), 1543-ban Stájerország és Kapronca kapitánya, 1556-tól királyi tanácsos.
Ungnád János (?–1564), Ferdinánd király tanácsosa, miniszter.
Salm, Eck győri főkapitány.

Az „alább renden valók” közül meghívót kapott.²⁰

Csoron János, veszprémi főispán, Nádasdy Tamás rokona
Petheő János (1525–1578), Sopron vármegye főispánja, lippai, soproni, kassai, komáromi kapitány, később Duna-melléki főkapitány és főpohárnok.
Jurisich Miklós, Kőszeg várának hős védője.
Horváth Márk (?–1561), a győri lovasok hadnagya, 1556-ban Szigetvár kapitánya.
Alapy János (?–1567), végvári kapitány.
Gesztly János (?–1562).
Telfenpacher, Christoph, diplomata, hadvezér, később királyi tanácsos.
Kerecsényi László (?–1566), szigetvári, gyulai főkapitány. A törökök kivégezték.
Ádám Gal, győri főkapitány.
Paksy János, veszprémi, majd komáromi kapitány, 1552-től Komárom vármegye főispánja.
Krusith János, korponai kapitány.
Pálffy Péter (?)
Czobor Imre, 1567-ben táblai bíró, 1572-től alnádor.

---

²⁰ U.o.

Mágócsy Gáspár (?–1586), gyulai, majd egri kapitány, később Heves és Külső-Szolnok vármegyei főispán.

Bornemisza Benedek (?)

Horváth Gáspár (?)

Ambrus deák, a szili Nádasdy birtok provizora.

Tarnóczy Andrásné, Nádasdy Tamás sztenyisnyáki várnagyának özvegye.

A meghívottak névsora önmagáért beszél. Bár nem ismerjük a völegény, illetve Oláh Miklós érsek részéről a további meghívottakat (jó részük nyilván azonos volt), a nádor által összeállított névsorból is megállapíthatjuk, hogy az esküvőre hivatalos volt az akkori magyar arisztokrácia teljes köre.

A meghívottak között voltak az uralkodói apparátus legfontosabb tisztségviselői: Nádasdy Tamás nádor, mint házigazda, Báthory András országbíró, Erdődy Péter horvát bán, Dobó István erdélyi vajda és Zrínyi Miklós tárnokmester. Az udvari tisztviselők közül meghívást kapott Tahy Ferenc főlovászmester, Macedonai Péter főkamrás, Desseffy János főudvarmester, Bánffy István királyi étékfogómester, Bánffy László főajtónállómester, Batthyány Kristóf királyi főpohárnok, valamint a királyi tanácsosok teljes köre.²¹

Hogy valójában hányan jelentek meg az esküvőn, nem tudjuk. A kor szokásait, Nádasdy Tamás nádor és Oláh Miklós érsek tekintélyét ismerve azonban bátran feltelezhetjük, hogy a meghívottak döntő többsége személyesen is megjelent Szlúny Anna és Oláh Császár Miklós esküvőjén. *Ha csak a nádor által meghívottakat, a völegény és Oláh Miklós érsek részéről megjelenteket (feleségek, gyerekek, kísérők – apródok, udvari ifjak, udvarlóleányok –, szolgálók) számát próbáljuk megbecsülni, számukat több százra, közel ezerre tehetjük.*

A mindennapok teendői és a hozomány

1559 ősze a lakodalmi előkészületek közepette telt el Sárváron. A hatalmas, főúri vendégsereg étellemezése, elszállásolása, magának az esküvőnek megszervezése, a hozomány összeállítása, annak beszerzése, nem kis feladatot jelentett Kanizsai Orsolyának. Ezt támasztják alá Nádasdy Tamás szeptemberi-októberi levelei is: „...Továbbá ím, az Te kívánságod szerint írtam Szlúny Ferencnek... Továbbá mint írtam Szlúnynak, ez bekötött levél másából megértöd, Bódizsár deáknak is megküldtem az mását... ..Továbbá, hol írsz, mennyi somma pénzt kell öcséd menyegzejire szerezni, hogy megírnám. Én azt nem tudom megintézni, mert nem tudom, mit kell vásárlani. De ím, látod, hogy az nap elközeleg...”²² Úgy látszik, hogy a menyasszony bátyja, az akkor már bárói rangot viselő Szlúny Ferenc, továbbra sem figyelte húga esküvőjére.

A lakodalmi előkészületek során nem kis feladatot jelentett, még egy 881 jobbagyportát bíró földbirtokosnak sem, a *szükséges élelmiszerek* beszerzése. Az alapanyagot általában az uradalmak biztosították, míg a fűszereket minden bizonnyal Bécsben vagy Pozsonyban szereztek be. Bár pillanatnyilag nem áll rendelkezésünkre a szükséges élelmiszerek listája, egy 4 évtizeddel későbbi főúri esküvő tájékoztat

²¹ Kovachich: 105–111.

Fallenbüchl Zoltán: Magyarország főméltóságai 1526–1848. Budapest, 1988

²² „Szerelmes Orsikám...” 236–237.

bennünket a lakodalomhoz szükséges élelmiszerekről és fűszerekről: „... az uradalmak jobbágycsoportjai 36 ökröt, 118 borjút, 103 öreg bárányt, 58 fiatal bárányt, 119 malacot, 33 őzet, 185 nyulat, 526 császármadarat, 381 kappant, 785 tyúkot, 420 ludat, 130 apró madarat, 5333 tojást, 70 galócát, 1600 pisztrángot, 240 apró halat, rákot száma nélkül, 200 menyhalat, 238 köből zabot és 35 szekér szénát tartoztak kivetés szerint beszolgáltatni. Hogy némi fogalmunk legyen a szükségletekről, néhány tételt megemlétk, úgy mint egy mázsa borsot, ötven font gyömbért, huszonöt font székfűt, négy font szerezsendióvirágot, négy font sáfrányt, ezer citromot és ötszáz narancsot, valamint egy mázsa és ötvenhárom font nádmézet... Csak a fűszerekre és főzésre fordított kiadások összege 1048 for. és 44 dénárt tett.”²³ A fentieket lát-szik alátámasztani a nádor Kanizsai Orsolyához írt levele is: „– Bizon azt hiszem, az bornak és gabonának és egyébféle élésnek ilyen nagy drága voltába, zabbal és szénával és az fűszerszámmal egyetembe csak az élés is megérne kétezer forintot; de mind meg kell lenni Isten segítségével.”²⁴

A több száz főből álló vendégsereg *elszállásolása* sem lehetett egyszerű feladat. Talán azért is tartották az esküvőt Sopronban, ahol Oláh Miklós hűgának, Ilonának, valamint Sárkány Antalnak, Nádasdy sárvári főudvarmesterének lakása volt. A vendégsereg elhelyezése a közeli Nádasdy-birtokokon, Keresztúron, Kapuváron, Lékán történhetett. Ferdinánd király és Miksa főherceg követeit Sopron szállásolta el.²⁵

A középkori szokásoknak megfelelően a főúri udvarokban szolgáló leányoknak hozományáról, a „*jegyruháról*” is a főúri család gondoskodott. Ahogy a kor kiváló kutatója, Takáts Sándor írja, „...Ez a jegyruha jobbra öltözetekből, fehéreneműből és arany-ezüstművekből állott. A legnagyobb értéket a ruhaneműek tették. Ezek ugyanis az akkori szokások szerint szórva-hintve voltak drágakövekkel, igazgyönggyökkel és aranyboglárokkal. A ruhaneműeket nem szabók készítették, hanem az állandó udvarnép asszonyai és leányai...”²⁶

A *hozomány*, a kor szokásainak megfelelően, nem kis anyagi ráfordítást igényelt. A 16. század két kiváló humanista tudósa, Heltai Gáspár és Bornemissza Péter – bár túlzóan – talán nem véletlenül ostromozza a kialakult új módot: „Minálunk minden ember hivalkodni akar, és amellet jóllakni és a borban ugyan feredni. Erre pedig költség kell. Ez mellett minden nap új éhesség támad mindenféle ruházatban, mind férfúval, s mind asszonyállatnál. Főképpen az asszonyállatoknál a sokféle öltözet csinálásának nincs vége... A sok gyűrűket, boglárokat, kapcsokat, kösöntyűket ki számlálhatja meg...”²⁷ Bornemissza Péter még keményebben fogalmaz: „Sokan vannak urak, nemesek közül is, kik száz, háromszáz forintjukat csak mulatság örömeivel is költenék az ebekre, a lovakra és az uraknak való öltözetekre, vagy tor-kosságra való vendéglésre... Régen egy vármegyében két nyest subát hallottam,

²³ Radvánszky: I. köt. 145.

²⁴ „Szerelmes Orsikám...” 244.

²⁵ Tóth Melinda: A sárvári vár építéstörténete. Savaria, a Vas megyei Múzeumok Értesítője 1966–1970. 193. Payr Sándor: A soproni evangélikus egyházközösség története, Sopron, 1917. 97.

Radvánszky: I. köt. 145.

²⁶ Takáts Sándor: Régi magyar nagyasszonyok, Budapest, 1982. 16.

²⁷ Hogyan éltek elődeink. Fejezetek a magyar művelődés történetéből (Szerk: Hanák Péter). Budapest, 1980. 66.

míg békességben és bőségben volt Magyarország. Most nem nemes az, akinek nincs nyest subája és feleségének bársony kucsmája. Most minden hintókat kíván. Hova közelébb vagyunk romlásunkhoz, annyival nagyobb gyöngyös fedél, aranyos prém és sokezer rece cifra kele köztünk.”²⁸

Lehet, hogy puritán gondolkodású tudós-íróink kritikája jogos volt, egy főúri esküvő azonban megkövetelte a főúri hozományt. Ezt bizonyítja Nádasdy Tamás nádor 1559. november 16-án írt levele is: „Az másik leveledben azt írod, hogy mit akarok az Szlúny Anna asszonnyal, az te ücséddel adnom... De ha megcsigáznál is, bizon én nem tudnám mind megírnom, mit kell mind vele adni. Azt tudom, hogy pohárszéket kell vele adni; azt is tudom, hogy hat szekeres lovat és egy hintó szekeret kell vele adni; azt is tudom, hogy hokmestert és vénasszonyt, és szolgáló leányokat és apródokat kell vele adni; azt is tudom az ű rendihez és nemzetihez képest (ki noha szegén, de nagy és jeles nemzet) való ruhákat kell vele adni, subákat, köntösöket, szoknyákat; azt is tudom, hogy nyakába valót is hozzá illendőt kell adni; azt is tudom, hogy az jegygyűrűnek is jelesnek kell lenni; azt is tudom, hogy számtalan üngöket kell vele adni, kiket otthon az számtalan vendégnek, kiket érsek uram hivat (Oláh Miklós), kü kell osztani; azt is tudom, hogy számtalan gyűrű és koszorú kell az számtalan vendégnek, kiket te hísz...”²⁹

Szlúny Anna hozományának jegyzékét pillanatnyilag nem ismerjük, viszont Nádasdy Tamás levele és korabeli listák alapján rekonstruálhatjuk. A hozomány a 16–17. században általában néhány bútorból, alsó- és felsőruházatból, asztali és ágyruhákból, ezüstnemüekből, ékszerekből és egyebekből állt.

Bútorzat:

Amint Nádasdy Tamás fent említett leveléből értesülünk, a hozomány részét képezte az edények, evőeszközök, díszedények tárolására szolgáló, alsó és felső részből álló *pohárszék*. Tudjuk, hogy a jelzett bútort Nádasdy Bécsben vásárolta: „Pohárszék alá kocsit fogadok...” írja 1559. december 4-i levelében.³⁰

A hozomány részét képezhette néhány mives bútorarab, *szekrények*, *berakásos nagy és kisebb ládák* (fajtánként 2-3 darab).³¹

Alsó- és felsőruházat:

A hozomány fontos részét képezték a *szoknyák*, a *subák* és a *köntösök*. E felsőruhák szükségességéről, a „nemzetihez képest való” ruhákról, Nádasdy Tamás is szól fenti levelében. A *szoknyák* számát 5-10 darabra tehetjük, amelyek között megtaláljuk a vont arannyal díszített fekete bársony, zöld kamuka, szederjes tabit, a fekete bársonnyal díszített sárga tafota és vörös skarlát, a szederjes gránát, a stamét, a purpián szoknyát.

²⁸ U.o.

²⁹ „Szerelmes Orsikám...” 240–243.

³⁰ U.o. 249.

³¹ Radvánszky: II. köt. 17.

Horváth Ilona hozományjegyzéke 1561-ben két szekrényt, „két öreg rakot” ládát, „három kijchijn” ládát, aznak is „ketteij rakot” említ.

A hozományba adott *köntösök*, *hacokák* száma 4-7 db. lehetett, amelyek egy része szintén vont arannyal volt díszített. Megtaláljuk köztük a szederjes gránát, a skarlát, a vörös karasia, a purgamál, a vörös és zöld kamuka, a szederjes tafota köntösöket.

A hozomány külön részét képezték a *subák*, a nyitott, gyakran prémmel szegett, vagy bélelt bundaszerű felsőruhák. Az egész *suba* prémekből is készülhetett. Ezek száma a korabeli hozománylistákban 3-4 db. volt. Általában színes tafotából, kamukából, purgamalból készültek, és nyúlmállal, hölgygel, pegyvettel voltak bélelve.

A hozomány külön egységét képezték az *ingek*, amelyek általában gyolcsból, vászonból, ritkábban selyemből készültek. Lehetek hosszúak és rövidek (féling), díszítetlenek, vagy dúsan díszítettek, arany hímzéssel készítették. A korabeli jegyzékek számukat 25-40 darabra teszik.

Szlúny Anna hozományában is megtaláljuk a *főkötőket* vagy *fedeleket*, amelyek gyönggyel rakottak, arany hímvel (hímzés) díszítettek voltak, számukat 5-6 darabra tehetjük.

Az *előköttők* (kötények), amelyek általában szintén díszítettek voltak, ugyancsak a hozomány részét képezték. Számuk 8-10 db. volt. A hozományba adott *keszkenők* (kisebb kézbe való kendők) számát 20-25 darabra tehetjük.

Asztali és ágyruhák:

A hozomány részét képezték az *abroszok* (15-25 db.), amelyek általában gyolcsból és vászonból készültek. A *lepedők* számát szintén 15-25 darabra tehetjük. Általában 5-5 db. *derék-* és *fejalj*, 3 db *vánkos* és néhány *paplan* jelentette a hozomány ágyruházatát.³²

Ezüstmívek:

A hozomány fontos részét képezték az ezüstitárgyak (*mosdótál, poharak, kannák, csészék, tálak, tányérok, kanalak, villák, kupák, stb.*). Tudta ezt maga Nádasdy Tamás is: „Tudd, hogy az Anna asszonnyal kelletik valami ezüstmívet is adnunk, azt nem nézvé, hogy bátyja értetlen és szolgái fősvények, vagy mondjam apró emberek, és ha el kell hinni, szegén is, a mint ű maga is jelenti levelébe. Meghagyjad azért mindjárt Komlóssynak, hogy valamennyi törött-marott ezüst mi vagyon az tárházba, tudnyailik tál, tányér, kalán, kupa, pohár és akármiféle ezüst mi, kivél nem élhetni, azt mind szedje egybe és hozza ki az tárházból... és mindenestől fogva mérse meg itten az ezüst mívet és azután adja mind Pécsy Márton kezébe;... kit ű az én hagyásomból ide felhoz hozzám... Jóllehet Szlúny azt írja, hogy ű es valami ezüstmívet hoz, de nem tudom, hogyha arra való lesz. Nem kellene szégyent vallanunk miatta...” – olvashatjuk Kanizsai Orsolyához írt levelében.³³

Nádasdy gondos gazdaként jár el, Bécsbe viteti tárházából a már elhasználódott ezüstitárgyakat, amelyeket beolvasztat és az így nyert és ott vásárolt ezüstből készít

---

³² U.o. 6-7. és 15-17. és Régi magyar öltözködés viseletek dokumentumok és források tükrében. (Összeállította: Dr. Mojzsis Dóra). Bp. 1988. 451-468.

³³ Károlyi Árpád-Szalay József: Nádasdy Tamás nádor családi levelezése. Budapest, 1882. 52. (továbbiakban: Károlyi-Szalay).

teti el a hozományba szánt ezüstitárgyakat: „Továbbá az ezüstmívek egy részét itt az ötvösökre kiosztottuk. Adtam pénzen vett ezüstöt is hozzája, és az mivel éjjelnappal sietnek...” írja 1559. december 4-én.³⁴

Kanizsai Orsolya leveléből tudjuk, hogy a Bécsbe küldött ezüst súlya 1 lat híján 93 gira,³⁵ közel 26 kg volt. Tudjuk, hogy a sárvári ezüst egésze nem került felhasználásra, viszont azt a nádor újonan vásárolttal pótolta. Szlúny Anna hozománya tehát becslésünk szerint 80-100 gira ezüsből készült. Mit is készíttethetett az ötvösökkel Nádasdy e tekintélyes mennyiségű ezüsből?

Mivel eredeti dokumentumokkal nem rendelkezünk, újra csak egy ismert hozományjegyzékre támaszkodhatunk, amelynek súlyadatai alapján rekonstruálhatjuk az ezüstmíveket:³⁶

1 db mosdó és medence	10 gira	4 lat
2 db nagy pohár	6 gira	4,5 lat
6 db pohár	12 gira	12,5 lat
1 db nagy pohár sótartóval, csészével, pohárral	6 gira	
1 db kanna	2 gira	6 lat
1 db csésze	1 gira	2 lat
10 db közép nagyságú tál 2 db tornás tálacska	22 gira	2 lat
12 db ezüst tányér	12 gira	12 lat
12 db kanál, 12 db villa	3 gira	8,5 lat
1 db mosdó medence	7 gira	13 lat
1 db fedeles pohár	4 gira	4 lat
1 db kupa	4 gira	8 lat
1 db pohár	2 gira	12,5 lat
összesen:		
	96 gira	9 lat

Ékszerek:

A fentiekben már idézett nádori levélből tudjuk, hogy Szlúny Anna házasságkötésekor „illendő”, tehát értékes „nyakába valót”, arany nyakláncot kapott. Jegygyűrűje is „jeles”, az akkori szokásoknak megfelelő volt. A korabeli jegyzékek alapján bizton kijelenthetjük, hogy a fenti ékszerkollekciót további darabok, 3-5 aranylánc, 2-3 ezüst öv, 8-10 db gyűrű egészítette ki.³⁷

Egyebek:

Kiházásításkor a menyasszonyt illető szolgáló személyzettel is ellátni. Nádasdy, mint láttuk, erről sem feledkezett meg. „hokmesterről” (udvarmester), vénasszonyról (az úrnő helyettese), szolgáló leányokról, apródokról is gondoskodott. A hozomány elszállításához hat szekeres lovat és hintót biztosított.

³⁴ „Szerelmes Orsikám...” 250.

³⁵ Károlyi-Szalay: 107.

³⁶ Radvánszky: II. köt. 150–151. Gróf Thurzó Borbála hozománya, 1612. sept. 20.

³⁷ U.o. 16. Horváth Ilona hozománya 1561.

Az esküvő

A soproni esküvő időpontját pontosan ismerjük: „Az mennyegzőnek az napja ez jövő januáriusnak huszonegyedik lészen, azaz Szent Ágnes asszony napja.” – olvashatjuk Nádasdy Tamás 1559. november 10-én Pozsonyban írt levelében.³⁸

Mint már az előzőekben láttuk, a nádor Bécsben, Kanizsai Orsolya Sárvárott szorgalmatoskodott 1559. november-decemberében az esküvői előkészületekben. A munka dandárja Sárváron Orsolyára hárult, hiszen Nádasdy Tamás csak karácsony előtt érkezett vissza Pozsonyból Sárvárra.³⁹ Még így is bőven akadt teendője, amit bizonyít Csányi Ákos, kanizsai tiszttartó 1560. január 12-én írt levele:⁴⁰ „Itt nagyságodnak nincs édes bora, nagyságodnak feje, annál inkább veres. Nincs édes, nagyságodnak itt való házához egy kis általag veres bora lett, az sem jó... Vagyon nagyságod pénzen vett veres bora egy hordóval, kinek szép a színe, jó bora, és öreg hordó. Nagyságod parancsoljon, ha felvigyék. Szenyérbe nagyságodnak vagyon jó édes bora, fehér, ha nagyságod parancsola, hogy felvigyék, ha az idő rövid volta engedi, hogy megtisztuljon. Az Zöld István uram szakácsaira gondot viselek.”

Csányi levele azt bizonyítja, hogy a lakodalomra szánt bor még nem állt rendelkezésre Sárváron, s a lakodalmi személyzet biztosítása is gondot jelentett. Zöld István szakácsainak igénybe vétele a középkori gyakorlatot bizonyítja, amikor egy főúri esküvőn a szomszéd birtokosok személyzettel, használati eszközökkel segítették egymást. Jó példa erre Török Ferenc pápai kapitány, Nádasdy Tamás rokonának, 1554-es házassága. Az akkor már nádor, Nádasdy Tamás, a sárvári tárházból értékes tárgyakat, használati eszközöket kölcsönzött Török Bálint fia esküvőjére: „1554. július 13-án, Sárvárat, a tárházból kiadott marháknak száma, akitt Sennyei Ferenc uram adott Lukács László és Nagy Antal uram kezeibe, szám szerint, Pápára, Török Ferenc uram mennyegzőjére. Melyeknek kiadásánál voltak Mór János és Malonyai Péter.” – olvashatjuk a korabeli dokumentumban.

A lista szerint Nádasdy Tamás hat darab nagy méretű, egyenként 3 asztalra elégséges szőnyeget, falra való szőnyeget és kárpitot 3-3 db-ot, kölcsönzött. Az „ezüstnemű” a sárvári tárházból és a nádor pohárszékéből való volt. A tárházból 5 db ezüst tál, 15 db ezüst tányér, 2 db ezüst borhordó kancsó, 1 db ezüst mosdó korsó, 1 db virágos fedelű aranyos ezüst kupa, 2 db aranyozott ezüst sótartó, 16 db aranyozott ezüst kanál, másfajta 2 db és egyszerű (sima) kanál 16 db került Pápára. Villából, aranyozott ezüsből 18 db-ot kölcsönöztek. Ugyancsak Pápára került 2 db ezüst olajtartó és 12 db ezüst kés.

A tárházból kiadott tárgyak mellett a nádorispán pohárszékéből, személyes, mindennapi használati eszközeiből is kölcsönöztek Pápára, Török Ferenc esküvőjére: a 4 db aranyozott kupa, 6 db ezüst tál, 2 aranyozott tál, 2 db aranyozott sótartó, 2 db ezüst gyertyatartó, 6 ezüst tál, 12 db aranyozott ezüst kanál, 2 hosszú abrosz és

---

³⁸ Károlyi–Szalay: 47.

³⁹ „Szerelmes Orsikám...” 249.

⁴⁰ 500 magyar levél a XVI. századból. Csányi Ákos levelei Nádasdy Tamáshoz 1549–1562 (Kiadja: Óze Sándor) Budapest, 1996. II. köt. 164. Óze az idézett mű „Bevezetésében” (I. kötet 41. lap.) a Kanizsai tartományból Szlúny Anna esküvőjére százával küldött baromfíról is tudósít. Ez nyilván így is volt, viszont az általa hivatkozott dokumentum kelte 1561. április 2. Az esküvő időpontja: 1560. január 21. Minden bizonnyal itt a Hegyesd ellen készülő nádori hadak szükségletéről volt szó.

egyéb kendők azt bizonyítják, hogy Nádasdy Tamás sárvári várában a vendégek fogadásához szükséges eszközök, kellékek rendelkezésre álltak.⁴¹

Szlúny Anna soproni esküvőjének jelentőségét, az előkészületek fontosságát bizonyítja az a tény is, hogy Nádasdy Tamás és Kanizsai Orsolya nem vett részt Csáktornyan 1560. január 7-én Zrínyi Miklós leányának esküvőjén.⁴²

Szlúny Anna esküvőjére 1560. január 21-én került sor a Sopronban. Bár részletes beszámolóval e jelentős eseményről nem rendelkezünk, a történetet korabeli leírások alapján rekonstruálhatjuk.⁴³

A vőlegény által meghívott vendégek minden bizonnyal Oláh Császár Miklós lánszeri birtokán gyülekeztek. Az indulás előtti este sor került a sirató estére, majd másnap a főgazda parancsára a násznép útra kelt. Az esküvőt megelőző estét valamelyik közeli uradalmi központban, esetünkben feltételezhetően Nádasdy Tamás felsővidéki uradalmi központjában, Keresztúron, töltötték. Másnap reggel futárok indultak a lányos házba, majd megindult a násznép. A menetet lóháton kacagányos előköszöntők vezették, őket zenészek, síposok, dobosok, trombitások követték. A vőlegény hintója következett, itt foglalt helyet a násznagy és a vőfély is. Ezután következett a násznép többi része. A sort a díszruhás szolgálkák zárták.

A lányos háznál az előköszöntők jelezték jövetelük célját, majd visszatértek az esküvői menethez. Közben a lányos ház főgazdája az ifjak számára lóversenyt szervezett. A győztes jutalma aranygyűrű volt. A lóverseny után a násznép elfoglalta szállását s a vőlegény ajándékokat küldött a menyasszonynak (felsőruhák, ékszerek) és megajándékozta az örömszülőket is. Az ajándékok átadása a vőfély feladata volt.

E ceremóniát követően vonult a nászmenet a lakodalmas házhoz, s őket minden bizonnyal Sopronban is ágyúlövésekkel üdvözlötték. Az előre elkészített ülésrend szerint foglalták el helyüket a vendégek. A násznagy köszöntötte a ház népét és „kikérte a leányt”.

A kiadást követően ebéd, majd tánc következett. A menyasszony más-más ruhában jelent meg az ajándékok átadásakor, a kikérés és a lakoma után. A menyasszonyi ruhát, amely általában fehér virágos atlaszból vagy vont aranyból készült, a kikérés után viselte.

A lakomát követte a menyasszonytánc, és a menyasszony átadása a vőlegénynek, amelyet Sopronban is nyilván mozsarak és ágyúk zaja kísért. A vigalom és a tánc hajnalig tartott.

A hajnalnóta másnap délfelé szólította a vendégsereget a reggelire, következett a mézesbor ívás, amit csókos pohárnak neveztek. Az ebédre este került sor, a hajnalnóta és az „ebéd” között tovább vigadtak. Az „... ebéd alatt vígan voltak, ettek, ittak elegendőt, a felköszöntések sem hiányoztak, kivált az új házaspárért ürítettek sok kupát, poharat. Az ebéd után ismét táncoltak éjfél utánig is.”

⁴¹ Szeibert János: Sárvár története (kézirat). Nádasdy Ferenc Múzeum Adattára Lsz: 84.2., 73.

⁴² Károlyi-Szalay: 54. Nádasdy Tamás 1559. december 6-i levele szerint az esküvőn való személyes megjelenésüket a távolság, a téli időjárás és a sárvári lakodalom időpontjának közelsége indokolja. Nádasdyék távolmaradása a csáktornyai esküvőről feltételezi, hogy Zrínyi Miklós sem vett részt a sárvári menyegzőn, csupán képviseltette magát.

⁴³ Radvánszky: I. 147–152.

Az esküvő a harmadik napon ért véget, a vendégek ajándékokat kaptak, a menyecske, Szlúny Anna, búcsút vett a „nevelő” háztól. Mit kapott ő Sárváron ajándékba? A hozományon, a fényes esküvőn kívül emberséget, megértést és megszívlelendő szavakat: „... kegyelmed tanulja meg a magyar írást, mert ezt kívánja mind asszonyom, mind Miklós uram a kgd szerelmes ura, hogy tanulja meg kgd a magyar írást és olvasást.”⁴⁴ Mit is kaphatott volna örök útravalóul a Sárváron nevelkedett ara Nádasdy Tamástól és Kanizsai Orsolyától, mint a magyar nyelv, a magyarság szeretetét!⁴⁵

SZÓMAGYARÁZATOK

alább való rendek: a mágnások sorába nem tartozó, de jelentős pozíciókat betöltő nemes személyek.

alkancellár: a királyi kancellár helyettese.

alnádor: a nádor helyettese

apród: nemesifjú, aki a király, vagy főurak udvarában készült fel a vitézi életre, ír-nokoskodott, fegyverrel kísérte urát a háborúban is.

apró ember: jelentéktelen, kisstílű

apró madár: fácán, fogoly, stb.

asszonyállat: nő, asszony

átalag (általag): ürmérték, kb. 67 liter

atlasz: selyemszövet felsőruházathoz

báró: a világi nagybirtokosság jogrendi elnevezése, a 16. századig az országos főméltóságot betöltő nemesek

bársony kucsma: prémes bunda

boglár: fémveretes, ékköves, gyöngyös, zománcos, gomb vagy félgömb alakú dísz, elsősorban párták, ékszerek és ruhák díszítésére alkalmazták

cifra rece: díszes hímzett kézimunka

előköttő: kötény

erdélyi vajda: a horvát bánokhoz hasonló feladatot látott el. Funkciója elsősorban hadi, egy határterület katonai kormányzója.

étekfőgömester: a királyi konyha és asztal felügyelője. A 14. századtól csak a koronázási lakomákon működött közre. Kisebb bárói funkció.

font: súlymérték, 491 gramm

főajtónálló mester: a királyi örök előljárója, az uralkodó család biztonságáról gondoskodott. Mohács után a bécsi-prágai udvartartás egyik tagja.

főasztalnok: étekfőgömester

főgazda: hosszú, aranyos pálcát viselő ceremónia mester a lakodalomban

---

⁴⁴ U.o.

⁴⁵ Az általam ismert források alapján nem eldönthető, hogy Szlúny Anna megtanult-e magyarul írni és olvasni. Kapcsolata viszont megmaradt nevelőszüleivel, amit Kanizsai Orsolya és Nádasdy Tamás levelei is bizonyítanak: Nádasdy Tamás 1560 karácsonyára Bécsbe várta feleségét fiával és „Szlúny asszonnal egyetemben”. 1561. november 8-án kelt levél szerint a pestis járvány miatt Kanizsai Orsolya Lánzsérba, Szlúny Annához kívánt menni, a nádor viszont Lékát javasolta számára. „Szerelmes Orsikám...” 267. és 276.

- főispán:* a vármegye élén álló személy. Gondoskodott az uralkodó rendeleteinek végrehajtásáról, kezelte a megyéből befolyó királyi jövedelmeket, háborúban a főispáni bandérium élén ő vezette a megyei nemességet.
- főkamarás:* a királyi lakosztályok és az udvartartás lakásainak szállásmestere s azok költségeinek számvevője
- főkapitány:* az országos főkapitány az országgyűlés által megszavazott és kiállított katonaság, a nemesi felkelés, a végvárok magyar katonasága és a magánföldesúri hadseregek főparancsnoka volt. A királyi főkapitány a Magyarországra vezényelt idegen seregek vezetője volt. 1542-től két országos főkapitányság szerveződött, majd számuk tovább növekedett. Főkapitányi rangot kaptak egyes végvárok parancsnokai is.
- főkomornok:* ház körüli szolgálatot ellátó személyek irányítója
- főkötő:* női, általában asszonyoknak való fejdísz
- főlovázmester:* az uralkodó istállóinak és vele hadi és közlekedési célú paripáinak felelőse
- főpohárnok:* a királyi pincék és az italellátás felelőse és gondnoka
- főudvarmester:* a szertartások és a reprezentáció felelőse
- fűszerszám:* fűszerfélék
- gira:* pénz- és súlymérték, egy gira=16 lat=28 dkg.
- gránát:* posztófajta, több színben
- gyolcs:* lenvászonfajta
- gyöngyös fedél:* fejkötő, főkötő
- hacoka:* könnyű felsőkabátfajta (elsősorban női)
- hajnalnóta:* a lakodalom másnapját jelző zeneszó
- hamvazószerda:* húsvét előtti böjtidőt jelző szerda
- hím:* színes fonállal, gyönggyel kivarrt hímzés, díszítőminta
- hokmester:* udvarmester
- horvát bán:* a harmadik közjogi méltóság, Horvátország, a Dráva és az Adria közti töröktől meg nem szállt ország rész tartományfőnöke
- húshagyó vasárnap:* hamvazószerdát (a húsvét előtti böjtidőt) megelőző vasárnap
- hölgy:* menyétféle prémje
- ing:* általában gyolcsból, vászonból, ritkábban selyemből készített díszítetlen vagy dúsan hímzett, gyöngyözött fehérneműféle
- kacagány:* vadállat bőréből készült vállra vetett ruhadarab
- kamuka:* finom, színes, damasztféle szövet, virágmintás selyem
- kancellár:* tisztviselő, aki a király írásbeli teendőit intézi, okleveleit kiadványozza és hitelesíti
- kapocs:* fémből készült, egymásba akasztható két félből álló eszköz, amely ruhaszárnyak összefogására vagy díszül, ékszerként szolgált
- kappan:* herélt kakas
- karasia:* szövet-, illetve posztóféle (angliai posztó)
- ká:* kegyelmed
- keszkenő:* kisebb, kézbe való kendő, zsebkendő
- királyi helytartó:* a nádori funkció betöltetlensége esetén a király helyettese

- királyi személynök*: a király képviselője az igazságszolgáltatásban, bírói funkció el-
látója
- királyi tanácsos*: a király tanácsadó szervének, a királyi tanácsnak tagja
- királyi titkár*: a királyi udvarban adminisztratív tisztséget betöltő személy
- kommendátor*: főúr által tisztségre ajánlott személy
- koszorú*: fejdíszül használt (mű)virágfüzér
- köböl*: koronként és helyenként változó nagyságú űrmérték. Sárvári köböl=112,54 liter
- köntös*: bő, kabát- vagy köpenyszerű, általában női felsőruha
- kösöntyű*: nyaklánc, karkötő, csat, mint ékszer
- kunok bírója*: a nádor négy tisztségének egyike a jászkun bíróság, vagy kapitányság
- lat*: a font harminckettő része, 1,75 dkg.
- marha*: jószág, ingóság, érték
- mál*: hasi rész prémje
- magyar kamara*: I. Ferdinánd által 1528-ban Budán felállított pénzügyi és gazdasági hivatal
- mátkapár*: jegyespár
- menyhal*: megnyúlt testű, apró pikkelyű, ízletes húsú, édesvízi ragadozó hal
- nádméz*: vadméheknek nádfedél szálaiba rakott méze, vagy nádcukor
- nádor*: a király helyettese, közvetítő az uralkodó és a rendek között. Bírói funkciót is betöltött, ő a megyei fölkelés főparancsnoka.
- nádori helytartó*: a nádori tisztség betöltetlensége idején a nádor feladatait ellátó személy
- nám*: lám
- nyakába való*: nyaklánc
- országbíró*: a második legmagasabb közjogi méltóság. Ő volt a királyi udvar bírója, de szükség esetén ő volt a nádor helyettese is.
- pegyvét*: cibetmacska-félék családjába tartozó, hosszú farkú, foltos bundájú ragadozó. Prémjét szívesen használták díszként vagy bélelésre.
- pohárszék*: edények, evőeszközök elhelyezésére való, alsó és felső részre osztott szekrény
- porta*: paraszti telek, az állami adó kivetésének egysége
- provizor*: gazdatiszt
- purgamál*: feltehetően Bergamóból származó posztófajta
- purpian*: bíborszövet
- sirató este*: legénybúcsú
- skarlát*: égőpiros, illetve ilyenre festett, speciális szövetfajta
- skófiúm*: hímzésre szolgáló arany- vagy ezüstszál, illetve ilyen szálakkal átszőtt szövetfajta
- stamét*: finomabb szövetfajta
- suba*: nyitott, gyakran prémekkel szegett, vagy bélelt bundaszerű felsőruha. Az egész suba készülhetett prémekből.
- szederjes*: kékes, lilás
- tábit*: habos selyemkelme
- tafota*: könnyű anyagú selyemszövet

táblabíró: bírói funkciót ellátó személy

tárnokmester: eredeti jelentésében kincstartó, az adott időszakban a szabad királyi városok bírása

tárház: főúri udvartartások értékeit őrző helyiség

udvari kamara: a királyi javakat kezelő intézményrendszer

udvarmester: a főúri várak, kastélyok életét irányító familiáris

ücséd: hugod

vászon: len-, kender- vagy vékony pamutfonálból szőtt szövet

vénasszony: az úrnő szolgálatában álló személy

vont arany: különböző színű nehéz selyemkelme, melybe a virágok és más alakok tiszta arany vagy aranyozott ezüst fonállal lettek átszőve

zászlós urak: a magyar arisztokrácia legfelső rétege

ISTVÁN SÖPTEI

EINE HOCHADELIGE VERMÄHLUNG IM HOF VON THOMAS NÁDASDY

(21. januar 1560)

Im Frühling 1559 wurde eine Hochzeit in der im Renaissancestil bauenden Burg von Sárvár vorbereitet. Der Palatin von Ungarn, Tamás Nádasdy und seine Frau, Orsolya Kanizsai haben sich an den Vorbereitungen der den ungarischen Traditionen entsprechenden Eheschließung einer, im Schloß von Sárvár erzogenen Mädchenverwandten, Anna Szlúny betätigt.

Die Vorbereitung und Organisation einer hochadeligen Hochzeit haben in Ungarn im 16. Jahrhundert schwere Organisationsarbeiten und Ausgaben verlangt. Die Studie folgt aufgrund Archivadokumente, zeitgenössischen und späterer Beschreibungen der etwa einjährigen Geschichte einer hochadeligen Eheschließung aus dem 16. Jahrhundert. Nach der Beschreibung der Brautwerbung und Verlobung können wir die monatelangen genauen Vorbereitungsarbeiten der Hochzeit kennenlernen. Auch der Kreis der Eingeladenen wird vorgestellt, der aus den vornehmsten Magnaten des in drei Teile zerrissenen Landes bestanden hat. Auch über das Alltagsleben können wir ein Bild bekommen, da die Bewertung der mehreren hundert Gäste große finanzielle Aufwendungen beansprucht hat. Die Planung des hochadeligen Brautschatzes (Möbel, untere und obere Bekleidung, Tisch- und Bettwäsche, Silberzeuge, Schmucke, usw.) hat für die Bräuteltern eine schwere Aufgabe bedeutet. Die Studie wird aufgrund der zeitgenössischen Berichte mit der Beschreibung der Hochzeit geschlossen.